

Lakivaliokunnan mietintö 4/1995 vp

Hallituksen esitys laiksi pakkokeinolain 5 a luvun 2 §:n muuttamisesta

Eduskunta on 16 päivänä toukokuuta 1995 lähettänyt lakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi otsikossa mainitun hallituksen esityksen 9/1995 vp.

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina lainsäädäntöjohtaja Jan Törnqvist oikeusministeriöstä, ylikomisario Reijo Hyytiäinen sisäasiainministeriöstä, ylitarkastaja Lasse Anttila suojelupoliisista, apulaispäälikkö Kari Rantama keskusrikospoliisista, johtaja Risto Ikäheimo Puhelinlaitosten Liitosta, professori Raimo Lahti ja apulaisprofessori Martin Scheinin.

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan, että pakkokeinolaikiin sisältyvää luetteloa niistä rikoksista, joiden tutkinnassa poliisi voi saada luvan harjoittaa telekuuntelua, tarkistetaan rikosnimikkeiden muuttumisen takia. Rikosnimikkeiden muuttuminen johtuu rikoslainsäädännön kokonaisuusdistuksen toisen vaiheen voimaantulosta 1 päivänä syyskuuta 1995.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä syyskuuta 1995.

Valiokunnan kannanotot

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Näin ollen valiokunta puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Maanpetoksellinen yhteydenpito (RL 12:11). Valiokunta katsoo, ettei se voi tässä yhteydessä hyväksyä maanpetoksellista yhteydenpitoa telekuunteluun oikeuttavaksi rikokseksi, ja ehdottaa sen poistamista pakkokeinolakiehdotuksen

5 a luvun 2 §:n luettelosta. Perusteluiksi valiokunta esittää seuraavaa:

Hallituksen esitys on tarkoitettu luonteeltaan tekniseksi muutokseksi, jonka yhteydessä ei ole naisesti muuteta telekuuntelun soveltamisalaa. Maanpetoksellinen yhteydenpito on jo esityksen valmisteluvaiheessa nähty rajatapaukseksi. Tähän viitaten valiokunta katsoo, etteivät rikoksen valmistelurikostyyppinen luonne, rangaistusasteikon poikkeuksellinen alhaisuus muihin luetteloon otettuihin rikoksiin verrattuna ja rikoksen luonteesta johtuva tunnusmerkistön väljyys puolla rikoksen sisällyttämistä luetteloon.

Törkeä kätkemisrikos (RL 32:2). Valiokunta ehdottaa, että törkeä kätkemisrikos lisätään niihin rikoksiin, joiden johdosta telekuuntelun käyttö on mahdollista. Valiokunta perustelee ehdotustaan seuraavasti:

— Törkeä kätkentä on rangaistusasteikoltaan samantasoinen kuin törkeä kiristys ja törkeä kiskonta, jotka lakivaliokunta muun muassa perustuslakivaliokunnan lausuntoon viitaten lisäsi telekuunteluun oikeuttaviksi rikoksiksi telekuuntelusäännöksiä ensimmäisen kerran käsitellessään (LaVM 24/1994 vp ja siihen sisältyvä PeVL 8/1994 vp).

— Vakava taloudellisen, usein järjestäytyneen rikollisuuden muoto eli rahanpesu on lainmuutoksen (1304/93) jälkeen ollut arvioitava kätkemisrikossäännösten perusteella. Kätkemisrikoksethan sisältävät tyypillisiä talousrikollisuuteen liittyviä kielteisiä asioita kuten rahanpesua, jonka torjumista koskevaan kansainväliseen yleissopimukseen Suomi on liittynyt ja sitoutunut.

— Telekuunteluun oikeuttavaksi säädettiin alun perin vain ammattimainen kätkemisrikos. Kätkemisrikos on ainoa uusitun rikoslain rikoslaji, jossa on kaksi törkeän rikoksen tekemuotoa: törkeä ja ammattimainen. Ammattimaisen kätkemisrikoksen edellyttämää jatkuvuutta on usein käytännössä varsin vaikea näyttää. Sen vuoksi sen rinnalle tarvitaan törkeä tekemuoto.

Valiokunta katsoo, että törkeä kätkemisrikos täyttää ne edellytykset, jotka perustuslakivaliokunnan lausunnossa on asetettu tavallisen lain-säättämisjärjestyksen käyttämiselle.

Taloudellisen rikollisuuden torjunta. Laajalle levinnyt taloudellinen rikollisuus horjuttaa yhteiskuntamoraalia pahasti ja haittaa talouslammasta elpymistä. Talousrikollisuuden torjumiseksi on viime aikoina käynnistetty useita kampanjoita.

Lakivaliokunta katsoo, että myös kaikki mahdolliset rikostutkinnalliset keinot on käytettävä hyväksi taloudellisen rikollisuuden torjunnassa. Törkeitä talousrikoksia, kuten törkeää veropetosta, törkeää velallisen epärehellisyyttä ja törkeää avustuspetosta, ei kuitenkaan ole voitu sisällyttää niihin lueteltuihin rikoksiin, joiden tutkinnassa voidaan käyttää telekuuntelua, koska niitä ei ole toistaiseksi pystytty riittävän tarkoin määrittelemään. Lakivaliokunnan mietinnössä 24/1994 vp todetaan perustuslakivaliokunnan lausuntoon viitaten muun muassa seuraavaa:

”Telekuuntelun salliminen voi tulla kyseeseen lähinnä talousrikosten törkeiden tekemuotojen osalta eräin teon vakavuutta koskevin lisäedellytyksin. Tällaisia voisivat olla esimerkiksi rikokseen sisältyvät huomattavat julkista tai yksityistä

omaisuutta koskevat arvot sekä rikollisen toiminnan suunnitelmallisuus ja ammattimaisuus. Lakivaliokunnan mielestä teon törkeyttä koskevia lisäedellytyksiä ei ole tähän mennessä kyetty määrittelemään riittävän tarkasti, minkä vuoksi valiokunta ei tältä osin ehdota säännöstä muutettavaksi. Uusien rikosten lisäämistä telekuuntelun piiriin on syytä vielä erikseen selvittää ottaen huomioon säännöksen riittävä selkeys ja telekuuntelun käytännön merkitys rikosten esitutkinnassa.”

Edellisen lakivaliokunnan kannanottoon viitaten

valiokunta edellyttää, että telekuuntelusäännösten käyttökelpoisuutta ja telekuuntelun merkitystä rikostutkinnalle seurataan tarkoin ja että seurannan rinnalla käynnistetään välittömästi lainvalmistelu, jolla törkeät talousrikokset asianmukaisesti määriteltynä saadaan telekuuntelusäännösten piiriin.

Edellä esitetyn perusteella lakivaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

Laki

pakkokeinolain 5 a luvun 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 30 päivänä huhtikuuta 1987 annetun pakkokeinolain (450/87) 5 a luvun 2 §, sellaisena kuin se on 24 päivänä maaliskuuta 1995 annetussa laissa (402/95), seuraavasti:

5 a luku

Telekuuntelu, televalvonta ja tekninen tarkkailu

2 §

Telekuuntelun edellytykset

Kun on syytä epäillä jotakuta

1) Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamisesta, sotaan yllyttämisestä, maanpetoksesta, törkeästä maanpetoksesta, vakoilusta, törkeästä vakoilusta, turvallisuussalaisuuden paljastamisesta, luvattomasta tiedustelutoiminnasta, (poist.)

2) valtiopetoksesta, törkeästä valtiopetoksesta, valtiopetoksen valmistelusta,

3) taposta, murhasta, surmasta,

4) törkeästä vapaudenriistosta, ihmisryöstöstä, panttivangin ottamisesta,

5) törkeästä ryöstöstä, törkeästä kiristyksestä,

6) *törkeästä kätkemisrikoksesta*, ammattimaisesta kätkemisrikoksesta,

7) tuhotyöstä, liikennetuhotyöstä, törkeästä tuhotyöstä, törkeästä terveyden vaarantamisesta, ydinräjähderikoksesta, aluksen kaappauksesta,

8) törkeästä kiskonnasta,

9) törkeästä rahanväärennyksestä,

10) törkeästä ympäristön turmelemisesta,

11) törkeästä huumausainerikoksesta taikka

12) edellä mainittujen rikosten rangaistavasta yrityksestä,

rikoksen esitutkintaa toimittavalle viranomaiselle voidaan antaa lupa kuunnella ja tallentaa televiestejä, joita epäilty lähettää hallussaan olevalla tai oletettavasti muuten käyttämällään teleliittymällä, tai tällaiseen teleliittymään tulevia hänelle tarkoitettuja viestejä, jos kuuntelulla saa-

tavilla tiedoilla voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 1995.

Helsingissä 13 päivänä kesäkuuta 1995

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Lax, varapuheenjohtaja Vähänäkki ja jäsenet Aittoniemi, Brax (osittain), Karpio, Knaapi, Kuosmanen,

Lapintie, Myllyniemi, R. Ojala, Rinne, Ryhänen, Salo (osittain), Tahvanainen, Tarkka ja Vokkolainen.

Vastalause

Pakkokeinolaissa olevaa luetteloa niistä rikoksista, joiden tutkinnassa poliisi voi saada luvan harjoittaa telekuuntelua, on hallituksen esityksessä ehdotettu muutettavaksi siten, että telekuuntelu voitaisiin ulottaa koskemaan maanpetoksellista yhteydenpitoa sekä törkeitä ympäristön turmelemista. Kumpaaikin muutosta on pidettävä perusteltuna.

Maanpetoksellisen yhteydenpidon osalta hallitus on perusteluissaan lausunut sen olevan tärkeätä, koska ”Suomen etujen mukaista on voida estää maanpetoksellinen toiminta ennen kuin rikollinen toiminta on edennyt niin pitkälle, että siitä aiheutuu Suomelle vahinkoa”.

Valiokuntakäsittelyssä maanpetoksellista yhteydenpitoa koskeva kohta kuitenkin poistettiin ilman mitään selkeitä perusteita. Pykälään lisättiin törkeitä kätkemisrikosta koskeva kohta, joka oli perusteltua erityisesti ns. rahanpesuun liittyvistä tutkinnallisista syistä.

Valiokunta hylkäsi äänestyksen jälkeen ehdotuksemme törkeän veropetoksen sisällyttämisestä lainkohtaan. Törkeän veropetoksen mukaan ottamista telekuuntelun mahdollistavaan luetteloon perustelimme muun muassa sillä, että veropetos liittyy olennaisena osana suuriin ja laajoihin talousrikoksiin, jotka aiheuttavat yhteiskunnalle miljarditappioita. Yhteiskunta on toistuvasti ja laajenevassa määrin osoittanut tehotto-

muutta näiden rikosten selvittämisessä ja rikoksen kautta saadun hyödyn jäljittämisessä. Talousrikosten tutkinnan tehostamisesta vain puhutaan, ilman että ryhdyttäisiin konkreettisiin toimenpiteisiin. Valiokunnan mietinnöissä annetut ohjeet hallituksen suuntaan ovat kerta toisensa jälkeen osoittautuneet tehottomiksi.

Sen lisäksi että valiokunnan olisi tullut säilyttää telekuuntelun mahdollistavassa luettelossa maanpetoksellinen yhteydenpito, sen olisi tullut lisätä siihen törkeä veropetos.

Ehdotammekin,

että lakiehdotuksen 5 a luvun 2 § hyväksyttäisiin seuraavan sisältöisenä:

2 §

Telekuuntelun edellytykset

Kun on syytä epäillä jotakuta

1) Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamisesta, sotaan yllyttämisestä, maanpetoksesta, törkeästä maanpetoksesta, vakoilusta, törkeästä vakoilusta, turvallisuussalaisuuden paljastamisesta, luvattomasta tiedustelutoiminnasta, *maanpetoksellisesta yhteydenpidosta,*

2) valtiopetoksesta, törkeästä valtiopetoksesta, valtiopetoksen valmistelusta,

- 3) taposta, murhasta, surmasta,
4) törkeästä vapaudenriistosta, ihmisryöstöstä, panttivangin ottamisesta,
5) *törkeästä veropetoksesta (uusi kohta)*,
6) törkeästä ryöstöstä, törkeästä kiristyksestä,
7) törkeästä kätkemisrikoksesta, ammattimaisesta kätkemisrikoksesta,
8) tuhotyöstä, liikennetuhotyöstä, törkeästä tuhotyöstä, törkeästä terveyden vaarantamisesta, ydinräjähderystöksestä, aluksen kaappauksesta,
9) törkeästä kiskonnasta,
- tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi.

- 10) törkeästä rahanväärennyksestä,
11) törkeästä ympäristön turmelemisesta,
12) törkeästä huumausainerikoksesta taikka
13) edellä mainittujen rikosten rangaistavasta yrityksestä,
- rikoksen esitutkintaa toimittavalle viranomaiselle voidaan antaa lupa kuunnella ja tallentaa televiestejä, joita epäilty lähettää hallussaan olevalla tai oletettavasti muuten käyttämällään teleliittymällä, tai tällaiseen teleliittymään tulevia hänelle tarkoitettuja viestejä, jos kuuntelulla saatavilla tiedoilla voidaan olettaa olevan erittäin

Helsingissä 13 päivänä kesäkuuta 1995

Sulo Aittoniemi

Matti Ryhänen